

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ НА ЗАКАРПАТСЬКИХ ЗЕМЛЯХ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ

3. Hrushevskiy, M.S. (1990). *Iliustrovana istoriia Ukrainy* [Illustrated history of Ukraine]. Kyiv, Naukova dumka, 544 p. [in Ukrainian].

4. Ziaziun, I.A. & Sahach, H.M. (1997). *Krasa pedahohichnoi dii* [The beauty of pedagogical action]. Kyiv, UFIMB, 302 p. [in Ukrainian].

5. Karpenchuk, S.H. (1997). *Teoriia i metodyka vykhovannia* [Theory and methodology of education]. Kyiv, Vyshcha shkola, 304 p. [in Ukrainian].

6. Masol, L. & Ochakivska, Iu. (2003). *Uvchennia muzyky v 1–4 klasakh: navch.-metod. posib. dlia vchyteliv* [Studying music in grades 1–4]. Kharkiv, Skorpiun, 144 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25.10.2017

УДК 373.1(477)

Тетяна Вайдич, старший викладач українського відділення кафедри філології
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ НА ЗАКАРПАТСЬКИХ ЗЕМЛЯХ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ

У статті подана характеристика розвитку системи освіти на Закарпатті у міжвоєнний період. Проаналізовано основні освітні ланки, притаманні закарпатському шкільництву окресленого періоду: дошкільні навчальні заклади; початкова (народна) школа; середні школи нижчого рівня (городжанські школи); середні школи вищого рівня (гімназії, торговельні школи, учительські семінарії). З'ясовано причини освітніх трансформацій у краї, виявлено тенденції розвитку освітньої системи на Закарпатті у складі Чехословаччини.

Ключові слова: освіта, система освіти, Закарпаття, шкільництво, міжвоєнний період, тенденції, трансформації.

Літ. 10.

Татьяна Вайдич, старший преподаватель украинского отделения кафедры филологии
Закарпатского венгерского института имени Ференца Ракоци II

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ НА ЗАКАРПАТСКИХ ЗЕМЛЯХ МЕЖВОЕННОГО ПЕРИОДА

В статье представлена характеристика развития системы образования на Закарпатье в межвоенный период. Проанализированы основные образовательные звена, присущие закарпатскому школьному образованию очерченного периода: дошкольные учебные заведения; начальные (народные) школы; средние школы низшего уровня (гражданские школы); средние школы высшего уровня (гимназии, торговые школы, учительские семинарии). Выяснены причины образовательных трансформаций в крае, выявлены тенденции развития образовательной системы в Закарпатье в составе Чехословакии.

Ключевые слова: образование, система образования, Закарпатье, межвоенный период, тенденции, трансформации.

Tetyana Vaydych, Senior Lecturer of the Ukrainian Division of the Philology Department
Transcarpathian and Hungarian Ferenc Rakoczi II Institute

THE FEATURES OF DEVELOPMENT OF THE EDUCATION SYSTEM OF THE TRANSCARPATHIAN LANDS OF THE INTERWAR PERIOD

The article is devoted to the description of the education system in the Transcarpathian region in the interwar period. The main educational levels inherent to the Transcarpathian schools of outlined period have been analyzed. The contemporary education system in Transcarpathian region included the following links: the preschool education; a primary (folk) school, the lower secondary schools (urban schools), the secondary schools of higher education (gymnasiums, teacher seminaries, professional schools).

The reasons of the educational transformation in the region have been revealed. The tendencies of the development of the educational system in Transcarpathian region in Czechoslovakia have been defined. The adoption of the "Small School Law" resulted in a number of educational changes: the implementation of the eight-year education was introduced; the network of public schools was expanded. There were improved the curricula in which six-eight hours of weekly work was devoted to the study of the mother tongue, four-six hours for studying mathematics, 2 – 3 hours for studying the natural science, and subjects for native land, households for girls and households for boys. Also, the content of education in high schools of Transcarpathian region was unified according to the curricula of Czechoslovak Gymnasiums, taking into account the language unit.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ НА ЗАКАРПАТСЬКИХ ЗЕМЛЯХ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ

It has been found out that the current educational system was in line with the public requests, because the low cultural and educational level of the local population required the expansion of the network of primary and secondary schools and, accordingly, an increase in the number of teaching staff; the socio-economic development of the region contributed to an increase in the number of professional and craft schools. The disadvantage of the current educational system was the lack of higher education institutions in the region, which would intensify the scientific and professional activity in Transcarpathian region.

Keywords: an education, the education system, Transcarpathia, schooling, an interwar period, the trends and transformation.

Постановка проблеми. Сучасні суспільно-економічні реалії в Україні демонструють необхідність приведення її системи освіти у відповідність до світових стандартів, що спрямовані на формування гармонійно розвиненої особистості, здатної легко адаптуватися до глобалізаційних процесів, що відбуваються у світовому співтоваристві. Водночас сучасна освічена людина повинна володіти не тільки знаннями і практичними професійними навичками, але й бути висококультурною, моральною, толерантною до інших народів особистістю.

Модернізація освітньої ланки нашої держави зумовлює потребу гармонізації навчального процесу на усіх етапах з урахуванням як передових надбань педагогічної теорії і практики, так й історичного досвіду. Крім цього, у процесі модернізації освіти важливу роль відіграє активна громадська позиція суспільства, зокрема представників педагогічної галузі, які повинні сприяти реалізації механізмів модернізації у практичній діяльності. У цьому ракурсі, проблема вивчення історичного досвіду минулого набуває актуального значення, адже педагогічні ідеї минулого пройшли випробування часом та показали свої переваги у формуванні всебічно розвиненої особистості, патріота своєї землі, здатної до самоосвіти на самовиховання.

На основі аналізу узагальнюючих історико-педагогічних праць А. Вихруща, М. Євтуха, В. Кравця, Н. Ничкало, О. Сухомлинської, Б. Ступарика та ін. виявлено, що на кожному етапі розвитку українського шкільництва відбувалися певні трансформаційні зміни, які сповільнювали або прискорювали його розвиток. У дослідженнях М. Вегеша [1], В. Гомонная, В. Кеміня, І. Небесника, В. Худанича, А. Чуми приділено увагу розвитку освіти на Закарпатті в різні історичні періоди. Проблеми формування змісту початкової, гімназійної та професійної освіти на закарпатських землях першої половини ХХ ст. розглядали І. Дацків [2], А. Ігнат, М. Кляп, Г. Розлуцька [5], І. Розман, В. Росул, О. Фізеші [7] та ін. Попри доволі ґрунтовні дослідження розвитку освіти на Закарпатті на різних історичних етапах, окремого дослідження приділеного комплексному вивченню освітніх

трансформацій на закарпатських землях у період їх включення до Чехословаччини у міжвоєнний період немає, що актуалізує окреслену проблему.

Мета статті – подати комплексний аналіз системи освіти на Закарпатті у міжвоєнний період, виявити особливості її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Істотні соціальні чи політичні зміни в суспільстві безпосередньо впливають на розвиток освіти, що є прямим віддзеркаленням суспільного розвитку держави, її національного відродження, духовності, інтелектуального потенціалу.

Цілком очевидно, що трансформаційні зміни, що відбулися в Європі у першій половині ХХ ст. торкнулися й освітньої галузі. Після 1919 року, коли був підписаний Сен-Жерменський договір, більша частина закарпатських земель перейшла до складу новоствореної Чехословаччини, яка вирізнялася з-поміж інших тогочасних країн найрозвиненішою демократією та ліберальною політикою щодо національних меншин, які проживали на її території.

Відповідно до Конституції Чехословацької республіки, прийнятої в лютому 1920 року, закарпатські землі (Підкарпатська Русь) проголошувалися автономною територією з правом на власний крайовий сейм, який був відповідальний за мовну, освітню й адміністративну політику краю [10]. Утім даний закон не був реалізований на практиці, оскільки 26 квітня 1920 року чеським урядом було видано розпорядження “Про зміну Генерального статуту Підкарпатської Русі”, згідно якого на території Підкарпатської Русі було створено Губерніальну раду. До її складу входили губернатор і віце-губернатор, призначені президентом республіки, десять обраних членів Ради та чотири члени, призначені урядом Чехословаччини за поданням губернатора [1]. Не зважаючи на це, цей період був одним з найбільш прикметним у розвитку закарпатського регіону, в тому числі й народної освіти.

В 1920 році чехословацьким урядом було створено шкільний реферат при Прикарпатському губерніальному урядові, який очолив Й. Пешек. Реферат безпосередньо підпорядковувався Міністерству шкільництва та народної освіти Чехословацької республіки, яке призначало

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ НА ЗАКАРПАТСЬКИХ ЗЕМЛЯХ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ

шкільних інспекторів у Підкарпатській Русі, що виконували наглядові й адміністративні функції в школах краю. Слід наголосити, що за сприяння Міністерства та Шкільного реферату вже в перше повоєнне десятиліття було відновлено, у деяких регіонах збудовано та організовано роботу більше 50 народних шкіл в Закарпатті [6, 196]. При чому відновлювалася робота усіх типів шкіл: церковних, обцинних, державних.

Слід зазначити, що в системі тогочасної освіти на Закарпатті функціонували такі ланки: дошкільні навчальні заклади (захоронки – *прим. авт.*); початкова (народна) школа; середні школи нижчого рівня (горожанські школи); середні школи вищого рівня (гімназії, торгівельні школи, учительські семінарії).

На початку 20-х рр. ХХ ст. обов'язкове навчання було тільки у початковій школі. Проте кількість таких шкіл була незначною, а навчання велося переважно угорською мовою. Водночас додамо, що обов'язковість такого навчання була умовною. Багато батьків не давали своїх дітей до школи через різні причини, зокрема через віддаленість школи від дому, зайнятість дітей у польових та господарських роботах разом з дорослими, тотальну бідність (неможливість придбати дітям одяг та шкільні приладдя) тощо. Мережа середніх навчальних закладів була практично не розвиненою у краї (до 1920 року на території Закарпаття існувало тільки три гімназії та три учительські духовні семінарії). Дошкільні навчальні заклади функціонували тільки у містах та великих селах і були здебільшого платними (за окремими винятками у садок на безоплатній основі приймали дітей з багатодітних малозабезпечених сімей – *прим. авт.*).

У 1922 році урядом Чехословаччини було прийнято “Малий шкільний закон”, що привів до низки освітніх змін. По-перше запроваджувалося обов'язкове восьмирічне навчання; по-друге розширювалася мережа народних шкіл; по-третє удосконалювалися навчальні програми, в яких на вивчення рідної мови відводилося 6 – 8 годин тижневого навантаження, на вивчення математики – 4 – 6 годин, на вивчення природознавства – 2 – 3 години, а також вводилися предмети про рідний край, домоводство для дівчат та господарство для хлопців. Згідно цього Закону батьки, діти яких не відвідували школу, повинні були сплатити штраф [5, 50].

Реформа шкільної освіти сприяла тому, що “в Підкарпатській Русі функціонувало 475 народних початкових шкіл – з них 321 школа з “руською” (українською) мовою навчання, 83 – з угорською,

22 – з чеською, 7 – з німецькою і 4 – з румунською мовою. Також у 22 школах існували паралельні класи з різними мовами навчання – “руською”, угорською, румунською, німецькою” [7]. Крім того, скоротилася кількість дітей, що не відвідували школу. За даними тогочасної чехословацької статистики, на кінець 30-х рр. ХХ ст. число таких дітей складало 8 %, що на 23 % менше у порівнянні з початком 20-х рр. вказаного століття [9, 45]. Водночас слід зауважити, що навчання в народних школах тривало вісім років та було розподілене на нижчий (1 – 4 класи в Підкарпатській Русі та 1 – 5 класи в Чехословаччині) та вищий (5 – 8 класи в Підкарпатській Русі та 6 – 8 класи в Чехословаччині) рівень.

Щодо розвитку середньої освіти, то тут слід зауважити, що на території Підкарпатської Русі горожанські школи були чотирьохкласними, тоді як на решта території Чехословаччини – трьохкласними. Навколо питання уніфікації організації горожанських шкіл точилися гострі суперечки, адже до чотирьохкласної горожанської школи діти могли вступати після чотирьох років навчання у народній школі, а до трьохкласної – після п'яти років відповідно. Це означало зміну не тільки в організації народних шкіл, а й змісті навчання обох типів шкіл. Утім у 1927 році було чехословацьким урядом було проведено реформу щодо уніфікації цих шкіл.

Маючи певну автономію, шкільний реферат Підкарпатської Русі залишив на своїй території чотирьохкласні горожанські школи та заснував кілька нових. Відтак на території тогочасного Закарпаття функціонували два типи горожанських шкіл: уніфіковані, до яких приймалися діти після п'яти років народної школи і навчання в яких тривало три роки та традиційні – чотирьохкласні. Проте в 1937 році Міністерством шкільництва та народної освіти було видано Закон “Про районні горожанські школи”, відповідно до якого навчання в цих типах шкіл стало обов'язковим. У параграфі 23 цього Закону зазначалося, що “здібні учні 6, 7 і 8 класів були повинні ходити до горожанської школи, а не до народної. Учителі повинні були добре пізнати учня, пересвідчитись про його здібності спеціальними тестами, а також брати до уваги загальні здібності та інтелігенцію дитини” [3, 77].

В окреслений період на території Закарпаття зросла також і кількість гімназій, вчительських семінарій та фахових шкіл. На початок 1938 року на закарпатських землях функціонувало 8 гімназій, з яких 5 були українськими, 2 – єврейськими та 1 – чеською. Утім така кількість

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ НА ЗАКАРПАТСЬКИХ ЗЕМЛЯХ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ

гімназій не задовільнила освітніх потреб закарпатського населення окресленого періоду. Як зазначає сучасна дослідниця Г. Розлуцька “гімназійна освіта була важкодоступною через недостатню кількість закладів, високу платню за навчання, ексклюзивне право вступу та ін. Проте є свідчення того, що для здібних гімназистів діяла система стипендіальних заохочень, гуртожитків, працювала бібліотека, вихідцям із бідних сімей надавалася соціальна допомога” [4, 148].

На навчання в гімназіях приймали учнів після четвертого класу народних шкіл, а навчання тут тривало вісім років. Слід підкреслити, що зміст навчання в гімназіях Підкарпатської Русі уніфіковувався відповідно до навчальних планів чехословацьких гімназій з урахуванням мовного блоку. Це означало, що в україномовних гімназіях рідною мовою вивчали Закон Божий, філософію, предмети природничого циклу. Крім цього змінився і підхід до змістового наповнення навчальних дисциплін: перехід гімназій з класичної на реальну освіту. Тобто в тогочасних гімназіях домінували предмети практичного (ручна праця, господарство, гімнастика) і математично-природничого (хімія, фізика, природопис, математика, нарисна геометрія) спрямування. У вивченні іноземних мов переважали “живі” мови: французька, німецька, англійська, а також чеська та російська. Як видно, нові вимоги часу (розвиток науки і техніки, економічне піднесення) сприяли переорієнтації навчання в гімназіях на оволодіння учнями практичними знаннями й навичками через оновлення навчальних програм, застосування нових методів та принципів навчання. До таких відносимо: наочний, самостійно-пошуковий методи, принципи доступності та системності.

Поряд з реальними гімназіями на Підкарпатській Русі міжвоєнного періоду, які були спрямовані на оволодіння практичними знаннями, існували й фахові школи, що мали на меті надання учням робітничих професій. Так, на початку 20 рр. ХХ ст. в Ужгороді і Мукачеві діяли трикласні торгово-економічні школи, що були угорськомовними, а згодом навчання в них перейшло на русинську мову. В 1921 році було організовано торгівельну школу у Севлюші (нині Виноградів – прим. авт.) з руською мовою викладання [2, 65]. Слід зауважити, що завдяки невтомній праці викладацького складу та за підтримки громадськості Ужгородська торгово-економічна школа одержала статус торгівельної академії, яку в 1925 році було перенесено до Мукачева через відсутність необхідних навчальних приміщень.

Іншими фаховими школами, що функціонували на Закарпатті окресленого періоду були ремісничі школи. До Першої світової війни на закарпатських землях було тільки п’ять ремісничих шкіл, а після входження Закарпаття до складу Чехословаччини їх кількість помітно зросла. Як відзначає сучасна дослідниця І. Дацків, в 1936 році тут діяло 25 ремісничих шкіл. Вони були засновані “в Берегові, Білках, Великому Бичкові, Довгому, Хусті, Іршаві, Ясіні, Косівській Полянці, Королеві, Мукачеві, Перечині, Рахові, Виноградіві, Сваляві, Ужгороді, Міжгір’ї, тощо. В них здобували фахову підготовку за такими напрямками: механіка, металообробка, ковальство, електрика, столярство, деревообробка, моделювання і пошиття, декор одягу або взуття, бондарство, бібліотечна справа, годинникарство, перукар, скляр, ювелір, кошикар, кав’яр, фотограф, зуботехнік та ін.” [2, 69].

Слід додати, що на Закарпатті міжвоєнного періоду значно менше функціонувало професійних закладів медичного спрямування. Тут існувала, заснована ще за часів Австро-Угорщини, Державна акушерська школа в Ужгороді, де готували висококваліфікованих акушерок. У 1929 році ця школа одержала інший статус – Державний інститут освіти та виховання пологових асистенток [8, 8].

Щодо підготовки педагогічних кадрів, то на Закарпатті діяли три вчительські семінарії: Ужгородська чоловіча греко-католицька учительська семінарія, Ужгородська жіноча греко-католицька учительська семінарія, Мукачівська державна вчительська семінарія. У 1937 році було створено ще одну вчительську семінарію у місті Севлюш. Проте її діяльність припинилася у березні 1939 року, коли місто окупували угорські війська. Вони готували педагогів для народних шкіл.

Доречно зазначити, що в семінарії в Ужгороді належали до українофільської течії, тоді як Мукачівська семінарія мала русофільське спрямування. Передусім це пояснюється тим, що до роботи в Ужгородських семінаріях залучалися українські педагоги-емігранти. Також ключову роль у спрямуванні семінарій відіграли її директори. Зокрема у міжвоєнний період Ужгородську чоловічу греко-католицьку учительську семінарію очолював А. Волошин, який боровся за автономію закарпатського краю, обстоював українську мову як національну мову на Закарпатті. В цей час директором Мукачівської державної вчительської семінарії був О. Хромьяк, який підтримував русофільські настрої в краї. Не зважаючи на різні політичні погляди, підготовка

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ НА ЗАКАРПАТСЬКИХ ЗЕМЛЯХ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ

педагогічних кадрів в усіх семінаріях була на високому рівні. За сприяння Чехословацького уряду, який вкладав кошти в матеріально-технічне забезпечення семінарій, підвищив заробітну плату вчителям, соціально їх захищав, професія вчителя високо цінувалася в закарпатському середовищі [2, 91].

Проте на закарпатських землях міжвоєнного періоду не існувало жодного вищого навчального закладу. Удосконалювати свої знання і вміння кращі закарпатські семінаристи і гімназисти могли у чехословацьких вищих навчальних закладах або ж українських вишах, зокрема Високому педагогічному інституті імені М. Драгоманова, Українському вільному університеті, Українській господарській академії у Подєбрадах та ін.

Висновки. Як видно, система освіти на Закарпатті у міжвоєнний період була представлена дошкільними навчальними закладами, народними школами середніми та професійними навчальними закладами. Фактично тогочасна освітня система відповідала суспільним запитам, адже невисокий культурно-освітній рівень місцевого населення вимагав розширення мережі початкових та середніх навчальних закладів і, відповідно, збільшення кількості педагогічних кадрів, соціально-економічний розвиток краю сприяв збільшенню кількості фахових та ремісничих шкіл. Водночас недоліком тогочасної системи освіти була відсутність в краї вищих навчальних закладів, які б активізували наукову та професійну діяльність населення.

Серед важливих тогочасних тенденцій розвитку освіти на Закарпатті слід назвати: розробку нормативно-правової бази організації середньої та професійної освіти, оновлення змісту навчання (навчальних планів шкіл) відповідно до суспільно-економічних потреб краю, збільшення кількості годин на предмети практичного спрямування, перехід освіти від елітарного типу на загальний.

Перспективними напрямками дослідження вважаємо вивчення теоретико-методологічних основ середньої, особливо професійної, освіти на закарпатських землях міжвоєнного періоду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вегеш М. Державно-правовий статус Закарпаття / Просвітницько-пізнавальний портал агенції досліджень регіонального соціуму "Карпатія" [Електронний ресурс] / М. Вегеш, М. Токар. – Режим доступу: <http://www.zakarpatia.com/?p=817>
2. Дацків І. Становлення і розвиток професійної освіти в Закарпатті (1919–1939 рр.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Дацків Ірина Євгенівна. – Дрогобич, 2015. – 224 с.

3. Лєгеза І. А. Уніфікація шкіл Підкарпатської Русі на початку ХХ століття як фактор розвитку змісту гуманітарної освіти / І. А. Лєгеза // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород: Видавництво УжНУ "Говерла", 2011. – Вип. 23. – С. 75–77.

4. Розлуцька Г. М. Гімназійна освіта Закарпаття: історико-педагогічний аспект / Г. М. Розлуцька // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород: Говерла, 2014. – Вип. 31. – С. 146–149.

5. Розлуцька Г. М. Зміст шкільних підручників як фактор полікультурного виховання молодших школярів Закарпатті (1919–1939 рр.) / Г. М. Розлуцька. – Дрогобич: Коло, 2005. – 281 с.

6. Туряниця А. В. Інвестиції Чехословаччини в освіту та культуру Закарпаття (Підкарпатської Русі) в 20-х роках ХХ століття / А. В. Туряниця, В. В. Туряниця // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Педагогіка. Соціальна робота". – Ужгород: 2002. – Випуск 6. – С. 191–197.

7. Фізеши О. Початкова школа на Закарпатті у системних освітніх трансформаціях 20-30-х рр. ХХ століття [Електронний ресурс] / О. Фізеши. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/42_1/vismuk_40.pdf

8. Masaryk T. G. Jan Gus. Naše obrození a naše reformace / Tomáš Garrigue Masaryk. – Praha: Čas, 1896. – 61 s.

9. Stojan F. Reprezentacni sbornik veškereho školnictva na Pokarpatske Rusi připřileznosti 20 leteho trvaný ČSR / F. Stojan; – Prešov: Pedagogia, 1938. – 292 str.

10. Zákon kterým se uvozuje ústavní l istina Československé republiky, z 29 února 1920 / Sbirka zákonů a narizení státu Československého. – 1920. – 6 března. – С. 255 – 267.

REFERENCES

1. Vehesh, M. Derzhavno-pravovyi status Zakarpattia [The civil and legal status of Transcarpathia]. Educational and Cognitive Portal of the Research Agency of Regional Studies "Karpatia". [Electronic resource]. Available at <http://www.zakarpatia.com/?p=817f> [in Ukrainian].
2. Datskiv, I. (2015). Stanovlennia i rozvytok profesiinoi osvity v Zakarpatti (1919 – 1939 rr.) [The formation and the development of professorial education in Transcarpathian region (1919 – 1939)]. Candidate's thesis. Drohobych, 224p. [in Ukrainian].
3. Leheza, I. A. (2011). Unifikatsiia shkyl

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ
НА ЗАКАРПАТСЬКИХ ЗЕМЛЯХ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ**

Pidkarpatskoi Rusi na pochatku XX stolittia yak faktor rozvytku zmistu humanitarnoi osvity [The unification of schools of Subcarpathian Rus in the early XXth century as a factor in the development of the content of humanitarian education]. Scientific Herald of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work. Uzhhorod: Vydavnytstvo UzhNU "Hoverla", vol. 23, pp. 75–77. [in Ukrainian].

4. Rozlutska, H. M. (2014). *Himnaziina osvita Zakarpattia: istoryko-pedahohichnyi aspekt. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu* [Gymnasium education in Transcarpathia: historical and pedagogical aspect]. Scientific Herald of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work. Uzhhorod: Hoverla, vol. 31, pp. 146–149. [in Ukrainian].

5. Rozlutska, H. M. (2005). *Zmist shkilnykh pidruchnykiv yak faktor polikulturnoho vykhovannia molodshykh shkolariv u Zakarpatti (1919 – 1939 rr.)* [The content of school textbooks as a factor of the multicultural education of primary school children in Transcarpathia (1919-1939)]. Drohobych: Kolo, 281 p. [in Ukrainian].

6. Turianytsia, A. V. & Turianytsia, V.V. (2002). *Investytsii Chekhoslovachchyny v osvitu ta kulturu Zakarpattia (Pidkarpatskoi Rusi) v 20-kh rokakh XX stolittia* [Investments of Czechoslovakia in the education and the culture of Transcarpathia

(Subcarpathian Rus) in the 20's of the XXth century]. Scientific Herald of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work. Uzhhorod, vol 6, pp. 191 – 197. [in Ukrainian].

7. Fizeshi, O. *Pochatkova shkola na Zakarpatti u systemnykh osvitenikh transformatsiiakh 20-30-kh rr. XX stolittia* [Primary school in Transcarpathia in the systemic educational transformations of the 20-30's of the XXth century]. [Electronic resource]. Available at http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/42_1/visnuk_40.pdf [in Ukrainian].

8. Masaryk, T. G. (1896). *Jan Gus. Naše obrození a naše reformace* [Jan Gus. Our revival and our reformation]. Praga: Čas, 61p. [in Czech].

9. Stojan, F. (1938). *Reprezentacni sbornik veškereho školnictva na Pokarpatske Rusi připříležitosti 20 leteho trvany ČSR* [Representative herald of education system in the Carpathian region for the 20th anniversary of Czechoslovakia]. Prešov: Pedagogia, 292p. [in Czech].

10. *Zákon kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, z 29 února 1920* [The Act introducing the Constitutional Charter of the Czechoslovak Republic of 29 February 1920]. Sbirka zákonů a narizení státu Československého, pp. 255 – 267. [in Czech].

Стаття надійшла до редакції 17.10.2017

“Знання – настільки дорогоцінна річ, що їх не соромно добувати з будь-якого джерела”.

Фома Аквінський
один з найвизначніших філософів і теологів в історії

“Серйозне прагнення до будь-якої мети – вже половина успіху в її досягненні”.

Вільгельм Гумбольдт
німецький філолог, філософ

“Доказди серця свого до навчання і вуха свої до розумних слів”.

Притчі Соломона (гл. 23, ст. 12)

“Люди створені не для того, щоб володіти так званими хорошими речами, але, якщо люди самі стали хорошими, вони роблять і речі хорошими по-справжньому, використовуючи їх заради добра”.

Аврелій Августин
християнський теолог і церковний діяч

